MT

2018 .... 1100 — Seat No. | | | | | | | |

MT - SANSKRIT ENTIRE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - VI

Time : 3 Hours — **(Answer Paper)** — **Marks : 100**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

उ.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१		२		३		४		५	
							तिन्त्रिणी 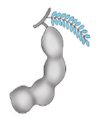		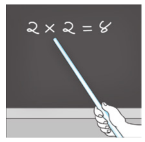
	स्मृतिशलाका		युतकम्		अवलेहः		आम्ला		गुणयति

उ.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. १२ - द्वादश । २. षष्टिः - ६०

३. चतुरशीतिः - ८४

उ.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । २

	अ	ब
१.	दशोन-षड्वादनम्	५:५०
२.	एकादशवादनम्	११:००
३.	दशाधिक - त्रिवादनम्	३:१०
४.	सपाद - सप्तवादनम्	७:१५

उ.१ ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २) २

प्रपरह्यः बुधवासरः	←	परह्यः **गुरुवासरः**	←	**ह्यः** शुक्रवासरः	←	अद्य शनिवासरः

उ.१	उ) **उदाहरणद्वयं लिखत। (६ तः ५)**	५
१.	तालव्यौ - **च्, छ्, ज्, झ्, ञ्।**	
२.	संयुक्तस्वरौ - **ए, ऐ, ओ, औ।**	
३.	ऋकारान्तस्य - **पितृ, मातृ।**	
४.	पुल्लिङ्गस्य - **देव, कवि, भानु, पितृ।**	
५.	प्रथमगणस्य धातू - **गम्-गच्छ्, दा-यच्छ्।**	
६.	चतुर्थगणस्य धातू - **नृत्, मन्।**	
	द्वितीयः विभागः - गद्यम्।	
उ.२	**अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत।**	
१.	**अवबोधनम्। (४ तः ३)**	
क)	**उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।** शङ्करः मलिनकायं मनुष्यं प्रणनाम यतः **सः मनिलकायः मनुष्यः वेदान्तस्य सारं जानाति स्म।**	१
ख)	**कः कं वदति।** शिष्याः मलिनकायं / दरिद्रं / जीर्णवस्त्रधारिणं मनुष्यं वदन्ति।	१
ग)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत।** शङ्कराचार्यः आसेतुहिमाचलं पर्यटन् **अद्वैत-सिद्धान्तस्य प्रचारम्** अकरोत्।	१
घ)	एषः गद्यांशः '**आदिशङ्कराचार्यः**' पाठात् उद्धृतः।	१
२.	**शब्दज्ञानम्। (३ तः २)**	
क)	**शरीरात्, त्वत्, मुखात्, कस्मात्, यस्मात्।**	१
ख)	**प्रश्ननिर्माणं कुरुत।** आचार्यः कदा भाष्यं कृतवान्?	१
ग)	**सन्धिविग्रहं कुरुत।** गुरुरेव - **गुरुः + एव।**	१

३.	**पृथक्करणम् ।**	२
	क्रमेण योजयत ।	
(१)	शिष्यगणेन सह गङ्गास्थानार्थं गमनम्।	
(२)	मार्गे मलिनकायपुरुषस्य आगमनम्।	
(३)	मलिनकायपुरुषस्य मुखात् वेदान्ततत्त्वसारस्य श्रवणम्।	
(४)	'मनीषापञ्चकम्' इति स्तोत्रस्य रचना।	
उ.२	**आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (४ तः ३)**	
क)	**उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।**	१
(१)	**भवत्याः** समीपे सुभाषितसङ्ग्रहं दृष्ट्वा मया चिन्तितम् ।	
(२)	**मया** अवगतम् ।	
ख)	**पूर्णवाक्येन उत्तरत ।**	१
	काव्यमाध्यमेन विषयप्रवेशः सुगमः भवति।	
ग)	**वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।**	१
	महोदयः विधिविमर्शकरूपेण कार्यं करोति । - **सत्यम् ।**	
घ)	एषः गद्यांशः **'प्रतिपदं संस्कृतम्'** पाठात् उद्धृतः ।	१
२.	**शब्दज्ञानम् । (३ तः २)**	
क)	**चतुर्थपदं लिखत ।**	१
(१)	बहवः : श्लोकाः :: शास्त्रविषयकान् : **ग्रन्थान् ।**	
(२)	एका : महिला :: सुगमः : **विषयप्रवेशः ।**	
ख)	**सन्धिविग्रहं कुरुत ।**	१
	अधुनैव - **अधुना + एव ।**	
ग)	**लकारं लिखत ।**	१
	ग्रन्थानाम् अध्ययनं साहाय्यकरं <u>भवेत्</u> । - **विधिलिङ्लकारः ।**	

३. जालरेखाचित्रं पूरयत । २

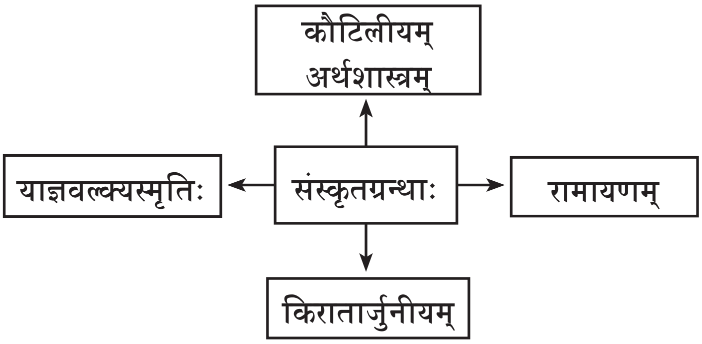

उ.२ इ) गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १) ४

१. (On the stage, कीर्तनकार a person is singing कीर्तन (spiritual teaching through story telling), audience is engrossed in listening to it.)

O गङ्गा, यमुना, गोदावरी, सरस्वती, नर्मदा, सिन्धु (Indus), कावेरी. May (you all) unite on the earth.

The festival of गङ्गादशहरा commences on the tenth day of the waxing moon, in the month of ज्येष्ठ (according to Hindu calendar). The river should be worshipped on this festival.

(Note : It is believed that the holy river गङ्गा descended from the heaven on the earth on this day. Thus, this day is celebrated as गङ्गावतरणम्)

Audience - Worshipping the river? Why we should worship the river?

2. (Then enters विश्वामित्र. Saluting the river.)

विश्वामित्र - How to cross the rive-flow ? How to save people and cows ? How shall I ask them a path for crossing ? How shall I pray for well-being of rivers.

River (Bias)- Who is this man? Why does he salute and praise us? O noble one, What is the name of the respected one? From where are you calling us?

विश्वामित्र - O mother, I am विश्वामित्र. I have come from a far along with chariots and carts. We all are eager to go to the other bank.

उ.२	ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (३ तः २)	४
१)	The story 'धेनोर्व्याघ्रः पलायते।' brings smile on the faces of the readers due to the humor caused due to innocent nature of चिमणराव. It is also an excellent example of translation skills from a regional language to the ancient language of India. चिमणराव,thehero of this story is a sincere, innocent and patriotic person, made a troop of bravechildren like 'scout'. The purpose behind it, was to inculcate values like benevolence, bravery, co-operation, social service etc.in the minds of the children. During vacations, he took this troop of children to a village called 'बनेश्वर' for a camp. On the first day of the camp itself, when चिमणराव was busy playing cards with the children in the afternoon, प्रोफेसर सर्कसवाले, an owner of a circus came to meet him. He was seeking help from चिमणराव in his circus show. The men enacting a bear and a tiger in his show were wounded. So the owner of the circus requested चिमणराव to allow any two soldiers from the troop to enact the animals and save the show from being a flop.	
२)	In the lesson, आदिशङ्कराचार्यः, two incidents of his life are given. The second event unfolds आदिशङ्कराचार्य's preaching - whosoever impards knowledge is the preceptor. Once, आचार्य went to river गङ्गा for bathing along with his desciples. On the way, they came across a man with torn clothes and unclean body. Seeing his strange attire, a desciple warded him off. But the man impressed आचार्य with his wise speech. The man asked desciples, whom do you word off, a soul or body? Because, the soul is a part of the lord, hence is same among all. It consists of five eternal elements; so your and mine body are not different. शंकराचार्य bowed down to that man after listening to the real knowledge of वेदान्त from him. आचार्य being a preceptor too, considered him as गुरु; following this principle, whosoever imparts knowledge is the preceptor.	

३) 'प्रतिपदं संस्कृतम्' is a dialogue in a public place. It subtly brings out that Sanskrit language is not just worth mugging up to get maximum marks in the examinations but also helps and guides us at every step of our life.

People's perception about our Sanskrit language is changing day-by-day. They have started believing that it is not just a language of rituals but it is also ज्ञानभाषा the language that bestows knowledge. Knowledge of Sanskrit helps people from various fields to acquire knowledge about there field on which sanskrit treatises are available in ancient times. The cover pages of our text book portray the same very well.

The सुभाषिते in Sanskrit enlighten us and display the path to success. They teach us basicprinciples of life. There is a research going on in IIT to develop computer language with the help of Sanskrit. पाणिनि's अष्टाध्यायी is very useful for them. As Sanskrit is the mother of all Indian regional languages, it's knowledge helps us in analysing those regional languages too. Due to Sanskrit recitation, pronunciation of words becomes clear, which helps teachers, actors, anchors etc. in there profession for historical TV shows or cinemas, Sanskrit experts are required to research of their stories. People from medical field can alway be benefitted by shudying सुश्रुतसंहिता the ancient medical treatise.

Likewise, मयमतम् for architects, नाट्यशास्त्रम् for actors and performers, अर्थशास्त्रम् for law and order, prove to be the house guiding source. Thus, knowledge of sanskrit leads to the treasure of knowledge, that can be helpful in any other profession as well as in day to day life.

तृतीयः विभागः - पद्यम् ।

उ. ३ **अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**

क) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

कविः **चातकं** 'मित्र' इति सम्बोधयति ।

ख) **मेलनं कुरुत ।** १

विशेषणम्	विशेष्यम्
बहवः	**अम्भोदाः**
दीनम्	**वचः**

ग) **रेखाचित्रं पूरयत ।** २

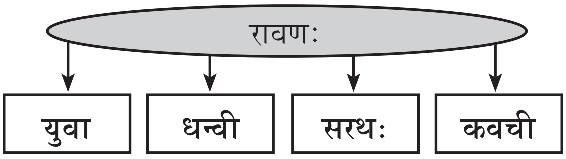

उ. ३ **आ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**

क) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

युवत्याः हस्तात् सुवर्णघटः पतितः।

ख) **सन्धिविग्रहं कुरुत ।** १

जटायुरथ - **जटायुः + अथ** ।

ग) **माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** २

१) चित्रकाव्यम् is an image poetry. Such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure.

This श्लोक is the example of अन्तरालाप. Here are four different questions along with their answers within. It is based on शब्दालङ्कार. One canobtain the answer of given question eitherby joining or dividing letters. Just as, (1) कं संजघान कृष्णः means, whom did कृष्ण kill? The answer कंस can be obtained by joining first two letters together (2) का शीतलवाहिनी गङ्गा? Where is cool river गङ्गा? Answer काशी is obtained by joining the first two letters. (3) Who is engrossed in looking after wife? के दारपोषणरताः The answer केदारपोषणरताः (They who are engaged in taking care of fields - farmers), can be found by joining first three letters. (4) कं बलवन्तं न बाधते शीतम्? which man is not affected by the cold? Answer is, one who has कम्बल, means blanket. This is obtained by joiningfirst three letters.

२) चित्रकाव्यम् is an image poetry. Such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure. 'रे रे चातक' is the example of poetic form named अन्योक्ति. Here the चातक bird is harbinger of monsoon and he is assumed to drink water directly from rain. So, चातक bird, considering cloud as the only resort depends on the cloud itself for water. Here, a poet points out to clouds

attributes and shows the difference between them. Some clouds are best givers of water, but some merely roar so a poet suggests चातक not to ask water to roaring clouds. In a way, a poet wants to indicate poor people not to beg to all. All people are not generous. In brief, a poet points out to चातक bird but it is intended for poor people. Thus, अन्योक्ति is beautifully created here.

उ. ३ **इ) पद्ये शुद्धे पूर्णे च लिखत । (क - ख तः १ तथा ग - घ तः १)** ६

१. **क.** अयं न भक्तो न च पूजको वा
घण्टां स्वयं नादयते तथापि ।
धनं जनेभ्यः किल याचतेऽयं
न याचको वा न च निर्धनो वा ॥

ख. कं संजघान कृष्णः का शीतलवाहिनी गङ्गा।
के दारपोषणरताः कं बलवन्तं न बाधते शीतम् ॥

२. **ग.** वैद्यराज नमस्तुभ्यं यमराजसहोदर।
यमस्तु हरति प्राणान् त्वं तु प्राणान् धनानि च ॥

घ. राक्षसेभ्यः सुतां हृत्वा जनकस्य पुरीं ययौ।
अत्र कर्तृपदं गुप्तं यो जानाति स पण्डितः ॥

उ. ३ **ई) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत। (४ तः ३)** ६

१. Just as, all rivers enter the ocean, likewise, all religions resort to humanity.

२. Just as, water covers everything sweet as well as salty similarly, humanity pervades all धर्मs from all sides.

३. (O man) Leaving all धर्मs, resort humanity surely. This path leads to upliftment and it is beneficial.

४. Just as, different musical notes from music has a base of षड्ज (स्वर) likewise, all धर्मs resort to humanity. (Humanity is a base of all धर्मs)

	चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।	
प्र. ४	अ) वाक्यरचनां कुरुत ।	
क)	**धातूनाम् उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (५ तः ३)**	३
१.	स्निह् → अध्यापकः **छात्रेषु स्निह्यति ।**	
२.	पत् → फलं **वृक्षात्** पतति ।	
३.	दा-यच्छ् → जनकः **पुत्राय/ कन्यायै** उपहारं यच्छति ।	
४.	गम्-गच्छ् → बालकः **विद्यालयं** गच्छति ।	
५.	स्पृह् → शुकः **दाडिमाय** स्पृहयति ।	
ख)	**अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २)**	२
१.	विद्या एव **द्रव्यं/वित्त/स्थापतेयं/रिक्थं/ऋक्थं/वसुः** ।	
२.	कृष्णः **धाराधरः/जलधरः/तडित्वान्/वारिदः/अम्बुभृत्** जलं वर्षति ।	
३.	**पयः/कीलालम्/अमृतम्/जीवनम्/भुवनम्** एव जीवनम् ।	
४.	**मनुष्यः/मानुषः/मर्त्यः/मनुजः/मानवः** सर्वदा सत्यं वदेत् ।	
प्र.४	आ) ५ / ७ वाक्यात्मकं निबन्धं अथवा संवादं लिखत । (३ तः१)	५
(१)	**मम प्रियं पुस्तकम्** श्यामची आई इति मम प्रियं पुस्तकम् । सानेगुरुजीमहोदयः तस्य लेखकः। एतत् पुस्तकं मराठीभाषायां लिखितम् । एतस्मिन् पुस्तके सानेगुरुजी- महोदयस्य बाल्यस्य प्रसङ्गाः उद्धृताः। पुस्तके मात्रा कथिताः नैकाः बोधप्रदाः कथाः सन्ति। एतत् पुस्तकं मनः सुसंस्कारयति। मातृप्रेम्णः महन्मङ्गलं स्तोत्रम् एतत् खलु। एतस्य पुस्तकस्य अनुवादः नैकभारतीयभाषासु, विदेशीयभाषासु जातः ।	
(२)	**भारतीयं प्रसिद्धं स्थलम्** 'मुम्बई' इति भारतदेशस्य प्रसिद्धं नगरम् अस्ति। 'मुम्बई' इति महाराष्ट्रराज्यस्य राजधानी। मुम्बईनगरे मुम्बादेव्याः मन्दिरं वर्तते। विविधप्रान्तेभ्यः जनाः उपजीविकां साधयितुं मुम्बईनगरम् आगच्छन्ति। गेटवे ऑफ इंडिया, नेहरुताराङ्गणं, मत्स्यालयः एतादृशानि विविधानि रम्याणि पर्यटनस्थलानि। गतिशीलं जीवनं मुम्बईनगर्याः वैशिष्ट्यम्। नैकान् उत्सवान् सर्वधर्मीयाः सोत्साहं सम्पादयन्ति ।	
(३)	**मम प्रिया भाषा** संस्कृतभाषा विश्वे प्राचीनतमा। संस्कृतभाषा सर्वभारतीयभाषाणां जननी। संस्कृतभाषा ज्ञानस्य महत् भाण्डारम्। संस्कृतभाषायां वेदपुराणादिग्रन्थाः, विविधशास्त्रग्रन्थाः सन्ति। एषा	

भाषा काव्यनाटकसुभाषितैः समृद्धा। संस्कृतभाषायाः अध्ययनं संस्कृतिरक्षणार्थं संवर्धनार्थं च आवश्यकम्। संस्कृतभाषा सङ्गणकयोग्या अस्ति इति सिद्धम्। सत्यम् उक्तम् - 'भाषासु मुख्या मधुरा दिव्या गीर्वाणभारती ।'

अथवा

(१) **आपणसंवादः**

विक्रेता - आगच्छतु आगच्छतु । शाकानि क्रीणातु । आगच्छतु आगच्छतु ।
गृहिणी - अयि भोः, कानि कानि शाकानि विद्यन्ते ?
विक्रेता - अस्ति अत्र कारवेल्लम्, कर्कटी, भिण्डिः, वृन्ताकं, गृञ्जनकं च। किम् इच्छति ?
गृहिणी - अस्तु, किलोपरिमितं यच्छतु। भिण्डिः अपि अर्धकिलोमितम् ।
विक्रेता - अवश्यम्। इतोऽपि किम् आवश्यकम्? शीघ्रं वदतु ।
विक्रेता - अपि स्यूतः आनीतः ?
गृहिणी - न भोः! प्लास्टिकस्यूतं ददातु ।
विक्रेता - क्षम्यताम्। प्लास्टिक - उपयोगः प्रदूषणकारकः। अहं प्लास्टिकस्यूतं न स्थापयामि एव ।
गृहिणी - अधुना किं करणीयम् ?
विक्रेता - वस्त्रस्यूतम् अपि क्रीणातु। मूल्यं केवलं पञ्चरूप्यकाणि ।
गृहिणी - बहु उत्तमम्। ददातु ।

(२) **रुग्णालयसंवादः**

विकासः - वैद्य, अधुना मम स्वास्थ्यं कदा सम्यक् भविष्यन्ति ?
वैद्यः - श्रृणु वारंवारम् उपाहारगृहे शीघ्रभोजनादिकमपि त्याज्यमेव ।
विकासः - किमर्थं त्याज्यम्? तदन्नं तु अतीव स्वादयुक्तम्। मह्यमतीव रोचते तत् ।
वैद्यः - सत्यं स्वादयुक्तं तदन्नं किन्तु न स्वास्थ्याय। नातितीक्ष्णं न अति तैलयुक्तम् अन्नं भक्षयेत्। सात्त्विकम् उष्णं च अन्नं स्वास्थ्याय कल्पते। प्रदूषणमुक्तं वातावरणं शुद्धान्नं च स्वास्थ्यकरं भवति मानवानां कृते ।
विकासः - अधुना अहं वारंवारम् उपाहारगृहे शीघ्रभोजनं न करोमि। स्वास्थ्यस्य कृते यत् आवश्यकम् अस्ति तदैव करोमि ।

(३) **दूरवाणीसंवादः**

माता - पुत्रि! अद्य विद्यालये किम् आसीत्?
कन्या - मातः! अस्माकं विद्यालये परश्वः वार्षिकोत्सवः भविष्यति। अद्य तस्य एव सज्जा प्रचलति स्म।
माता - तस्मिन् उत्सवे के के कार्यक्रमाः भविष्यन्ति?
कन्या - जननि! तस्मिन् मम नृत्यं, हास्यनाटकं च भविष्यन्ति।
माता - मुख्यातिथिः कः भविष्यति?

	कन्या - मुख्यातिथिः राज्यपालमहोदयः भविष्यति। सः एव पुरस्कारान् वितरिष्यति। माता - पुत्रि! शोभनम्। आशास्यते यत् त्वम् अपि पुरस्कारं प्राप्स्यसि।	
उ.४	**इ) निर्दिष्टां कृतीं कुरुत ।**	
	मञ्जूषातः उचितशब्दान् चित्वा ५-६ वाक्यात्मकं चित्रवर्णनं कुरुत ।	५
१.	रमणीये प्रातःकाले सर्वे जनाः उत्साहिताः दृश्यन्ते। आकाशे सूर्योदयः भवति, खगाः उड्डयन्ते। ग्रामे नैके वृक्षाः सन्ति। एका महिला सूत्रकर्तनयन्त्रे सूत्रं कर्तयति। अन्या महिला जलघटं मस्तके धृत्वा चलति। तां दृष्ट्वा शुनकः भषति। कुम्भकारः कुम्भान् रचयति। गोपालकः धेनुं दोग्धि। अन्या धेनुः तृणं खादति। दुग्धविक्रेत्री दुग्धपात्राणि गृहीत्वा चलति। केचित् जनाः जलं पूरयन्ति।	
	अथवा	
उ.४	**इ) संस्कृतानुवादं कुरुत । (८ तः ५)**	
१.	मह्यं मार्जकः यच्छ ।	
२.	स्यूते लेखनपुस्तिकाः सन्ति।	
३.	श्रीगणेशाय जपाकुसुमं रोचते ।	
४.	गृहस्य पुरतः रङ्गवल्ली दृश्यते।	
५.	माता रोटिकां वेल्लयति ।	
६.	सौचिकः युतकम् सीव्यति।	
७.	मालाकारः पुष्पाणि चिनोति ।	
८.	बालकः पुष्पम्/सुमनम्/कुसुमम् आनयति ।	
	पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।	
उ.५	अ) **तालिकापूर्तिं कुरुत ।**	
१.	**नामतालिका । (६ तः ४)**	२

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
रवौ	**रव्योः**	**रविषु**	सप्तमी
वस्तुना	**वस्तुभ्याम्**	**वस्तुभिः**	तृतीया
शशिनम्	**शशिनौ**	शशिनः	द्वितीया

२. **सर्वनामतालिका । (६ तः ४)** २

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
यस्मात्	याभ्याम्	**येभ्यः**	पञ्चमी
भवतः	**भवतोः**	**भवताम्**	षष्ठी
एतस्यै	**एताभ्याम्**	एताभ्यः	चतुर्थी

३. **क्रियापदतालिका । (६ तः ४)** २

लकाराः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
लङ्	**अजीवत्**	अजीवताम्	**अजीवन्**	प्रथमः पुरुषः
लोट्	कुरु	**कुरुतम्**	**कुरुत**	मध्यमः पुरुषः
लट्	**मन्ये**	**मन्यावहे**	मन्यामहे	उत्तमः पुरुषः

४. **धातुसाधित-विशेषण- तालिका । (६ तः ४)** २

धातुः	क्त	क्तवतु	कृत्याः	शतृ/शानच्
दृश्-पश्य् (९ उ.प.)	**दृष्टः**	दृष्टवान्	दृश्यः	**पश्यन्**
आ+रभ् (१ आ.प.)	**आरब्धः**	आरब्धवान्	**आरभणीयः**	आरभमाणः
कृ (८ उ. प.)	कृतः	**कृतवान्**	कर्तव्यः	**कुर्वन्/कुर्वाणः**

उ.५ **आ) निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)**

१) **योग्यपर्यायं चित्वा रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत । (५ तः ३)** ३

१. **द्वितीये** भवने योगेशः निवसति ।

२. दिनस्य **नववारं** लोकयानम् आगच्छति ।

३. **चत्वारः** वेदाः वर्तन्ते ।

४. **तिस्रः** महिलाः गृहं गच्छन्ति ।

५. तेन **त्रिवारं** प्रयोगः कृतः ।

२) **समासानां तालिकापूर्तिं कुरुत । (५ तः ३)** ३

	समस्तपदम्	समासविग्रहः	समासनाम
१.	शुकसारिकाः	शुकाः च सारिकाः च ।	**इतरेतरद्वन्द्व समासः ।**
२.	कणादमुनिः	**कणादः नाम मुनिः ।**	कर्मधारय समासः ।
३.	सविनयम्	**विनयेन सह ।**	अव्ययीभावः समासः
४.	हस्तस्थम्	हस्ते तिष्ठति इति ।	**उपपदतत्पुरुषः समासः ।**
५.	चिन्ताकुलः	**चिन्तया आकुलः ।**	तृतीया तत्पुरुष समास

३)	**समानार्थकशब्दान् / विरुद्धार्थकशब्दान् लिखत । (५ तः ३)**	३
	१. सुगमः - **सुकरः, मुलभः ।** २. पुरतः × **पश्चात् ।**	
	३. बलवान् × **अशक्तः ।** ४. नदी - **तटिनी, धुनी ।**	
	५. भाषा - **वाणी, वाक् ।**	
४)	**सूचनानुसारं कृतीः कुरुत । (५ तः ३)**	३
क.	**पदवीम्** अपि **प्राप्तवान्** अहम् ।	
ख.	सः महोदयम् उपगच्छति वदति च ।	
ग.	आचार्यः शिष्यगणेन सह गङ्गास्नानार्थम् अगच्छत् ।	
घ.	अपि त्वं संस्कृतं पाठयसि ?	
ङ.	वैद्यः प्राणान् अहरत् ।	
५)	**वाक्यं शुद्धं कुरुत । (५ तः ३)**	३
१.	नदी वेगेन **बहति** ।	
२.	**सूर्यम्** अभितः ग्रहाः परिभ्रमन्ति ।	
३.	**निर्धनं** पुरुषं तु मित्राणि अपि त्यजन्ति ।	
४.	**गृहात्** बहिः वृक्षः अस्ति ।	
५.	**अहं** नृत्यं करोमि ।	
	षष्ठः विभागः - अपठितम् ।	
उ.६	**अ) गद्यांशं पठित्वा कृतीः कुरुत ।**	
१)	**एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।**	१
	संस्कृते **माघः, भरविः, बाणः,** इत्यादयः कवयः प्रसिद्धाः।	
२)	**प्रातिपदिकं लिखत ।**	१
	१) वाल्मीकिना - **वाल्मीकि**	
	२) शास्त्राणि - **शास्त्र**	
३)	**वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यम् इति लिखत ।**	१
	भास्कराचार्येण भारतीयतत्त्वज्ञानं विशदीकृतम् । - **असत्यम् ।**	
४)	**माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत ।**	१
	Vocabulary of Sanskrit language is very prosperous and rich.	

५)	**वाल्मीकिना, व्यासेन, भास्कराचार्येण, पाणिनिना, सुश्रुतेन, वाग्भटेन, तत्त्वज्ञैः ।**	१
६)	**कारकपरिचयं कुरुत ।**	१
	व्यासः महाभारतम् अरचयत् । - **कर्म ।**	
उ. ६	**आ) - १) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
क)	**एकवाक्येन उत्तरत । (२ तः १)**	१
(१)	दिनान्ते **दुग्धं** पिबेत् ।	
(२)	निशान्ते **जलं** पिबेत् ।	
ख)	**समानार्थकशब्दं लिखत ।**	१
	जलम् - **तोयम्, नीरम् ।**	
उ. ६	**आ) - २) जालचित्रं पूरयत ।**	२

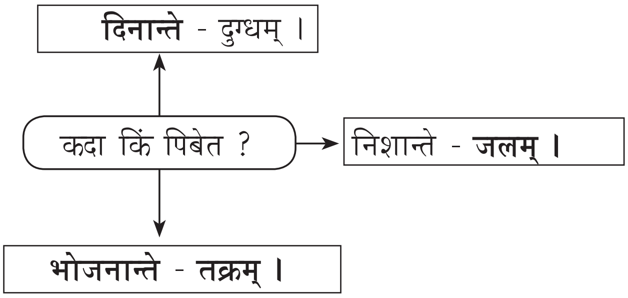

*****